

**PENDEKATAN KOMUNIKATIF DALAM PEMBELAJARAN
BAHASA ARAB MELALUI KELAS MAYA**

Oleh

PROMADI

**Tesis ini dikemukakan kepada Sekolah Pengajian Siswazah,
Universiti Putra Malaysia sebagai Memenuhi Keperluan untuk
Ijazah Doktor Falsafah**

Julai 2006

Khusus dipersembahkan kepada:

Ibunda dan Ayahanda Yang Dikasihi
Karimun Engku Nan Elok dan Ajam

Isteri Tercinta Metra Hermayenti bte Hj. Basri beserta Anak-anak Tersayang
Anisah Ainy Farmady, Radiatul Fitriyah Farmady, dan
Muhammad Farhan Farmady

Abstrak tesis yang dikemukakan kepada Senat Universiti Putra Malaysia sebagai memenuhi keperluan untuk ijazah Doktor Falsafah

PENDEKATAN KOMUNIKATIF DALAM PEMBELAJARAN BAHASA ARAB MELALUI KELAS MAYA

Oleh

PROMADI

Julai 2006

Pengerusi: Profesor Madya Mardziah Hayati Abdullah, PhD

Fakulti: Bahasa Moden dan Komunikasi

Pendekatan Komunikatif (PK) dan Pengajaran Bahasa Berbantuan Komputer (PBBK) adalah dua konsep yang popular dalam pembelajaran bahasa. Penggabungjalinan kedua-dua konsep ini boleh melahirkan satu pendekatan untuk membantu pelajar mempertingkatkan kemahiran komunikasi dengan memanfaatkan Teknologi Maklumat dan Komunikasi (TMK). Satu Program Perisian Interaktif *ARABCom1.com* telah dibina khusus untuk keperluan kajian ini berdasarkan konsep *Virtual Communicative Language Teaching (VCLT)* yang merupakan perpaduan kedua konsep di atas. Kajian ini dibuat bertujuan untuk mengetahui keberkesanan Program Perisian *ARABCom1.com* dalam membantu pelajar mempertingkatkan kemahiran komunikasi bertulis. Tujuan kajian ini juga untuk mengenali keutamaan program *ARABCom1.com* dalam membantu pelajar mempertingkatkan kemahiran berkomunikasi. Ke atas program ini dibuatkan sebuah eksperimen dengan menggunakan rekabentuk *The One-Group Pretest-Posttest Design*. Seramai 40 orang pelajar semester pertama di Jurusan Pendidikan Bahasa Arab Fakultas Tarbiyah dan Keguruan Universitas Islam Negeri Sultan Syarif Kasim Riau (UIN SUSKA RIAU) Indonesia dipilih sebagai subjek kajian.

Instrumen yang digunakan adalah soal Ujian-Pra/Ujian-Pasca, Diari dan Soal Selidik. Data dianalisis menggunakan teknik statistik ujian-T untuk melihat keertian perbezaan purata skor Ujian-Pasca dan Ujian-Pra. Di samping itu digunakan pula peratus untuk melihat tingkat peningkatan kemahiran komunikasi dan keutamaan program. Skala Likert serta data dalam Diari digunakan pula untuk mengetahui tingkat keberkesanan program menurut pandangan pelajar.

Kajian mendapati bahawa Program *ARABCom1.com* berkesan dalam mempertingkatkan kemahiran berkomunikasi pelajar di Jurusan Pendidikan Bahasa Arab UIN SUSKA RIAU Indonesia. Hasil ujian-T menunjukkan terdapat perbezaan signifikan. Kajian mendapati pula bahawa pelajar menilai Program *ARABCom1.com* sangat berkesan dalam membantu mereka mempertingkatkan kemahiran berkomunikasi secara bertulis dalam bahasa Arab. Kajian ini mendapati pula bahawa, menurut pandangan pelajar, keutamaan program *ARABCom1.com* dalam membantu mereka mempertingkatkan kemahiran berkomunikasi ialah wujudnya aktiviti-aktiviti interaksi komunikatif yang dilakukan selama proses pembelajaran secara maya, terutama berinteraksi dengan penutur asli melalui *chatting* dan *e-mail*.

Implikasi praktikal untuk pengembangan pengajaran Bahasa Arab di Indonesia ialah aktiviti-aktiviti interaksi komunikatif yang selama ini hanya dipelajari dalam kelas konvensional, boleh dijalankan secara *on-line* melalui Internet dalam kelas maya. Diharapkan kajian ini menambah literatur dalam Linguistik Terapan khususnya penerapan *Computer-Assisted Language Learning (CALL)* dalam pembelajaran bahasa Arab untuk tujuan komunikasi. Hasil kajian ini boleh

digunakan sebagai rujukan bagi membuat program pembelajaran bahasa moden lain yang berteraskan penggunaan TMK terutama untuk tujuan komunikasi dalam kelas maya.

Abstract of thesis presented to the Senate of Universiti Putra Malaysia in fulfilment of the requirement for the degree of Doctor of Philosophy

**COMMUNICATIVE APPROACH TO LEARNING THE ARABIC
LANGUAGE IN A VIRTUAL CLASSROOM**

By

PROMADI

July 2006

Chairman: Associate Professor Mardziah Hayati Abdullah, PhD

Faculty: Modern Languages and Communication

The Communicative Approach (CA) and Computer-Assisted Language Learning (CALL) are two concepts which are popular in the field of language teaching methodology. These two concepts can be combined to help students develop their communicative competence using Information and Communication Technology (ICT). An Interactive Software Program *ARABCom1.com* was created for the purpose of this study using Virtual Communicative Language Teaching (VCLT) concept based on the combination of the two above mentioned approach. The aims of this study were to know the effectiveness of the *ARABCom1.com* in helping students develop their communicative competence, particularly in written communication. It was also to recognize the strengths and weaknesses of the program in helping students develop their communicative competence. An experiment was conducted on this program using a One-Group Pretest-Posttest Design. Forty new students of the Department of Arabic at the Faculty of Education and Teacher Training at the Islamic University of Sultan Syarif Kasim Riau Indonesia were the subject of this study. Data were collected through a Pre-

Test and Post-Test, Diary and Questionnaire. The data were analyzed using T-test for a significant difference between Pre-Test and Pos-Test scores, and percentages to know the extent of the development of communicative competence and the strengths and weaknesses of the programme. A Likert Scale and Diary entries were used to obtain students' views on the effectiveness of the program in helping them develop their communicative competence.

The findings showed that *ARABCom1.com* was effective in helping students develop their communicative competence. T-test showed a significant different between Pre-Test and Post-Test scores. The findings also indicated that, according to the students' view, the strength of the program in assisting them develop communicative competence is the presence of communicative interactive activities during the lesson, especially interaction with native speakers through chatting and e-mail. The finding of this study has implications for the development of Arabic instruction in Indonesia, in that the communicative activities which are usually learned in a conventional class may also be learned on-line through the Internet in a virtual classroom. It is hoped that this study contributed to the literature on Applied Linguistics, particularly on the application of Computer-Assisted Language Learning (CALL) in language learning. The findings of this study can also be used as a reference for designing software to develop communicative competence in other modern languages, for use in virtual classes.

PENGHARGAAN

Alhamdulillah. Tesis ini telah siap dihasilkan setelah mengambil masa beberapa tahun sejak perancangan program sehingga ke analisis data. Terima kasih dan setinggi-tinggi penghargaan saya ucapkan kepada Prof. Madya Dr. Mardziah Hayati Abdullah selaku Pengerusi Jawatankuasa Penyeliaan yang telah bersusah payah membina dan mendorong saya untuk mencapai kejayaan menyiapkan dan menyempurnakan tesis ini. Ucapan terima kasih kepada anggota penyelia yang telah memberikan bimbingan dan sokongan yang padu iaitu Dr. Ab. Halim Mohammad, dan Prof. Madya Dr. Ahmad Mahmood Musanif. Tidak lupa juga kepada semua pensyarah Fakulti Bahasa Moden dan Komunikasi yang telah memberikan banyak ilmu pengetahuan dan pengalaman serta pelbagai kemudahan sama ada secara langsung mahupun tidak langsung.

Terima kasih yang ikhlas saya ucapkan kepada Pemerintah Daerah Provinsi (Kerajaan Negeri) Riau yang telah memberikan bantuan biasiswa selama 3 ½ tahun untuk mengikuti program PhD di Universiti Putra Malaysia. Juga kepada Rektor Universitas Islam Negeri (UIN) Sultan Syarif Kasim Riau dan Dekan Fakultas Tarbiyah dan Keguruan yang telah memberi keizinan kepada saya untuk bercuti mengajar buat sementara waktu untuk melanjutkan pendidikan di Malaysia.

Ucapan terima kasih kepada semua kakitangan Fakulti Bahasa Moden dan Komunikasi yang telah membantu dalam penyelesaian pengajaran dan pembelajaran serta memberikan kemudahan dalam menggunakan makmal komputer dan Internet dan lain-lainnya. Begitu pula semua pihak yang bertugas di Perpustakaan Sultan Abdul Samad dan Perpustakaan Universiti Islam

Antarabangsa Malaysia (UIAM) yang telah memberikan kemudahan dalam bahan bacaan pelbagai bentuk.

Ungkapan terima kasih khusus saya sampaikan untuk dua orang sahabat iaitu Murad Ali Obaid Abdulllah, mahasiswa PhD di UPM asal Yemen dan Sdr. Khalid Hassanyn dari Mesir pelajar Master di UKM yang telah membantu memperbetulkan teks-teks Bahasa Arab yang terdapat dalam tesis ini. Tidak lupa juga rakan dan sahabat karib Bpk. Drs. H. Abdullah Hassan M.Sc, Sdr. Dr. Lailatul Qadar MA, Kakanda Drs. Zulkifli M. Nuh, Adinda Rizky Gushendra M.Ed, Sdr. Arsyadi Ali, M.Sc. dan Kakanda Drs. Rizal Fahmi, M.Sc yang banyak membantu dan memberikan sokongan serta kemudahan penggunaan laptop yang telah digunakan dalam penulisan dan penyelesaian tesis ini.

Akhirnya saya mengucapkan terima kasih banyak-banyak kepada Ibunda dan Ayahanda tercinta yang sentiasa memberikan do'a dan kasih sayangnya. Ucapan terima kasih yang tak terhingga kepada isteri tercinta, serta anak-anak tersayang yang telah lama menunggu dengan tabah dan banyak berkorban demi saya. Terima kasih juga kepada, Udo Yut, Acu Wahid, Abang Lobai, Abang Undang dan Uni Bet berserta kemenakan di kampung. Dorongan dan semangat juga sentiasa diterima daripada arwah Nenek dan Kaktuo semasa keduanya masih hidup. Begitu pula keluarga di Malaysia, terutama Pak Usu Borhan bin Lembang dan Mak Usu, Azli, dan semua saudara mara yang turut membantu dalam pelbagai bentuk. Do'a mereka merupakan tangga kepada kejayaan, Amin.

Saya mengesahkan bahawa Jawatankuasa Peperiksaan Tesis bagi Promadi telah mengadakan peperiksaan akhir pada 12hb. Julai 2006 untuk menilai tesis Doktor Falsafah beliau yang bertajuk “Pendekatan Komunikatif dalam Pembelajaran Bahasa Arab melalui Kelas Maya” mengikut akta Universiti Pertanian Malaysia (Ijazah Lanjutan) 1980 dan Peraturan-peraturan Universiti Pertanian Malaysia (Ijazah Lanjutan) 1981. Jawatankuasa Peperiksaan Tesis memperakukan calon ini layak dianugerahi ijazah tersebut. Ahli Jawatankuasa Peperiksaan adalah seperti berikut:

Che Ibrahim Salleh, PhD

Profesor Madya
Fakulti Bahasa Moden dan Komunikasi
Universiti Putra Malaysia
(Pengerusi)

Abd. Rauf Hassan, PhD

Pensyarah
Fakulti Bahasa Moden dan Komunikasi
Universiti Putra Malaysia
(Pemeriksa Dalam)

Normahdiah Sheik Said, PhD

Pensyarah
Fakulti Bahasa Moden dan Komunikasi
Universiti Putra Malaysia
(Pemeriksa Dalam)

Ab. Rahim Hj. Ismail, PhD

Profesor Madya
Fakulti Ilmu Wahyu dan Sains Kemanusiaan
Universiti Islam Antarabangsa Malaysia
(Pemeriksa Luar)

HASANAH MOHD. GHAZALI, PhD

Profesor/Timbangan Dekan
Sekolah Pengajian Siswazah
Universiti Putra Malaysia

Tarikh:

Tesis ini telah diserahkan kepada Senat Universiti Putra Malaysia dan telah diterima sebagai memenuhi keperluan untuk ijazah Doktor Falsafah. Anggota Jawatankuasa Penyeliaan adalah seperti berikut:

Mardziah Hayati Abdullah, PhD

Profesor Madya
Fakulti Bahasa Moden dan Komunikasi
Universiti Putra Malaysia
(Pengerusi)

Ab. Halim Mohammad, PhD

Pensyarah
Fakulti Bahasa Moden dan Komunikasi
Universiti Putra Malaysia
(Ahli)

Ahmad Mahmood Musanif, PhD

Profesor Madya
Fakulti Bahasa Moden dan Komunikasi
Universiti Putra Malaysia
(Ahli)

AINI IDERIS, PhD

Profesor/Dekan
Sekolah Pengajian Siswazah
Universiti Putra Malaysia

Tarikh:

PERAKUAN

Saya mengaku bahawa tesis ini adalah hasil kerja saya yang asli melainkan petikan dan sedutan yang telah diberikan penghargaan di dalam tesis ini. Saya juga mengaku bahawa tesis ini tidak dimajukan untuk ijazah-ijazah lain di Universiti Putra Malaysia atau di institusi-institusi lain.

PROMADI

Tarikh: 10 Oktober 2006

JADUAL KANDUNGAN

	Halaman
DEDIKASI	ii
ABSTRAK	iii
ABSTRACT	vi
PENGHARGAAN	viii
PENGESAHAN	x
PERAKUAN	xii
SENARAI JADUAL	xvii
SENARAI RAJAH	xviii
SENARAI SINGKATAN/TRASLITERASI	xix
BAB	
1 PENDAHULUAN	1
1.1. Pengenalan	1
1.2. Latar Belakang Kajian	1
1.2.1 Pendekatan Komunikatif dalam Pembelajaran Bahasa	1
1.2.2 Pengajaran Bahasa Berbantuan Komputer (PBBK)	4
1.2.3 Pembelajaran Jarak Jauh dan Kelas Maya	8
1.2.4 Pembelajaran Bahasa Arab dan Cabaran Perkembangan Teknologi Maklumat dan Komunikasi (TMK)	10
1.2.5 Keadaan Pembelajaran Bahasa Arab dalam Kelas Maya	23
1.3. Pernyataan Masalah	30
1.3.1 Reka Bentuk Perisian Interaktif	30
1.3.2 Keberkesanan Program	31
1.3.3 Pandangan Pelajar	31
1.4. Objektif Kajian	32
1.5. Persoalan Penyelidikan dan Hipotesis	32
1.5.1. Persoalan Penyelidikan	32
1.5.2. Hipotesis Penyelidikan	33
1.6. Kepentingan Kajian	34
1.7. Kawasan Kajian	35
1.8. Batasan Kajian	37
1.9. Penjelasan Istilah	38
1.9.1. Pendekatan Komunikatif	38
1.9.2. Kelas Maya	38
1.10. Asumsi Kajian	40
1.11. Ringkasan	41
2 SOROTAN KEPUSTAKAAN DAN KAJIAN	43
2.1 Pengenalan	43
2.2 Pendekatan Komunikatif	43
2.2.1 Pendekatan, Kaedah dan Teknik	43
2.2.2 Sejarah Lahir Pendekatan Komunikatif	48
2.2.3 Prinsip Asas Pendekatan Komunikatif	50
2.2.4 Kaedah Pengajaran Bahasa Komunikatif	63
2.2.5 Prosedur Pengajaran Bahasa Komunikatif	80
2.2.6 Aktiviti Komunikatif Melengkapi Jurang Maklumat (<i>Information Gap</i>) sebagai Ciri Khas Pendekatan	88

	Komunikatif	
2.3	. Pembelajaran Bahasa Berbantuan Komputer (PBBK)	90
2.4	. Pembelajaran Bahasa Melalui KelasMaya	93
2.4.1	Pembelajaran Jarak Jauh di Era Teknologi Moden	95
2.4.2	Peranan CMC dalam Pengembangan Pembelajaran Bahasa melalui Kelas Maya.	99
2.4.3	Pembelajaran Bahasa Melalui Kelas Maya	104
2.4.4	Gaya Pembelajaran Bahasa Melalui Kelas Maya	107
2.5	Sorotan Kajian	112
2.6	Rumusan Sorotan Kepustakaan dan Kajian	115
2.7	Prinsip dan Kriteria Pembentukan Program Perisian Pembelajaran Bahasa Komunikatif melalui Kelas Maya (PBKM)	118
2.7.1	Prinsip Asas Pembentukan Program Perisian PBKM	119
2.7.2	Kriteria Pembentukan Program Pembelajaran Bahasa Komunikatif melalui Kelas Maya (PBKM) atau <i>Virtual Communicative Language Teaching (VCLT)</i>	127
2.8	Ringkasan	138
3	REKA BENTUK PROGRAM PEMBELAJARAN BAHASA ARAB DALAM KELAS MAYA	140
3.1	Pengenalan	140
3.2	Rumusan Pembelajaran Bahasa Arab Komunikatif melalui Kelas Maya	140
3.2.1	Rumusan Pembelajaran Bahasa Komunikatif	141
3.2.2	Rumusan Pembelajaran Bahasa Berbantuan Komputer.	143
3.2.3	Rumusan Penggabungjalinan Pembelajaran Bahasa Komunikatif dan Pembelajaran Bahasa Berbantuan Komputer	145
3.3	Operasionalisasi Konsep	148
3.4	Reka Bentuk Program Pembelajaran Bahasa Arab dalam Kelas Maya untuk Tujuan Komunikasi	152
3.4.1	Outline Kursus	152
3.4.2	Struktur Program Interaktif <i>ARABCom1.com</i>	156
3.4.3	Reka Bentuk Isi Pelajaran Program Perisian Interaktif <i>ARABCom1.com</i>	165
3.5	Ringkasan	168
4	KAEDAH KAJIAN	169
4.1	Pengenalan	169
4.2	Pendekatan dan Reka Bentuk Kajian	169
4.2.1	Pendekatan	169
4.2.2	Reka Bentuk Kajian	170
4.3	Pembolehkan Kawalan (<i>Control Variable</i>)	173
4.4	Responden	175
4.5	Aktiviti Pembelajaran	177
4.6	Reka Bentuk Instrumen Pengumpulan Data	180
4.6.1	Ujian-Pra dan Ujian-Pasca	180
4.6.2	Soal Selidik dengan <i>Likert Scale</i>	184
4.6.3	Diari	184

4.7	Kaedah Pemarkahan	185
4.7.1	Ujian-Pra dan Ujian-Pasca	186
4.7.2	Skala Likert	186
4.8	Kesahan Alat Kajian	187
4.8.1	Pengesahan Pakar	187
4.8.2	Pilot Study	188
4.9	Kebolehpercayaan Alat Kajian	189
4.9.1	Skim Pemarkahan	189
4.9.2	Co-Rater	189
4.10	Prosedur Pengumpulan Data dan Pelaksanaan Kajian	190
4.11	Analisis Data	198
4.11.1	Keberkesanan Program <i>ARABCom1.com</i> dalam Mempertingkatkan Kemahiran Berkomunikasi	198
4.11.2	Keutamaan dan Kekurangan Program	198
4.11.3	Pandangan Responden Ke atas Program	199
4.12	Pilot Study	199
4.12.1	Reka Bentuk Pilot Study	199
4.12.2	Hasil Pilot Study	202
4.12.3	Kesimpulan Pilot Study	210
4.13	Ringkasan	213
5	ANALISIS DATA DAN DAPATAN KAJIAN	215
5.1	Pengenalan	215
5.2	Reka Bentuk Program Perisian Interaktif Untuk Pembelajaran Bahasa Arab Dalam Kelas Maya	216
5.3	Tahap Keberkesanan Program Perisian <i>ARABCom1.com</i> dalam Mempertingkatkan Kemahiran Berkomunikasi	221
5.3.1	Ujian-T Bagi Memperbandingkan Skor Hasil Ujian-Pra dan Ujian-Pasca Daripada Kemahiran Berkomunikasi	222
5.3.2	Peratusan Peningkatan Kemahiran Berkomunikasi	224
5.4	Kepercayaan Pelajar Terhadap Program <i>ARABCom1.com</i> dalam Membantu Pelajar Mempertingkatkan Kemahiran Berkomunikasi	226
5.4.1	Pandangan Pelajar Tentang Kelebihan Bahan dan Aktiviti Pembelajaran Program <i>ARABCom1.com</i> Yang Boleh Mempertingkatkan Kecekapan Komunikasi	228
5.4.2	Kelemahan Bahan dan Aktiviti Pembelajaran dalam Program <i>ARABCom1.com</i> yang Menghalang Peningkatan Komunikasi	244
5.4.3	Pengalaman Responden dalam Mengikuti Program Yang Membantu Mempertingkatkan Kecekapan Komunikasi	254
5.4.4	Kecekapan Komunikasi yang Diperoleh Responden Sebagai Hasil Daripada Mengikuti Program <i>ARABCom1.com</i>	260
5.4.5	Tahap Keberkesanan Program Perisian <i>ARABCom1</i> dalam Mempertingkatkan Kemahiran Berkomunikasi Menurut Pandangan Responden	263
5.4.6	Komen Pelajar Terhadap Program <i>ARABCom1.com</i>	268
5.7	Ringkasan	273

6	RUMUSAN, IMPLIKASI DAN CADANGAN	274
6.1	Pengenalan	274
6.2	Rumusan	275
6.2.1	Reka Bentuk Program Perisian Interaktif Untuk Pembelajaran Bahasa Arab Dalam Kelas Maya Yang Memiliki Aktiviti-Aktiviti Komunikatif	275
6.2.2	Keberkesanan Program Perisian <i>ARABCom1.com</i> dalam Mempertingkatkan Kemahiran Berkomunikasi	278
6.2.3	Kepercayaan Pelajar tentang kelebihan Program <i>ARABCom1.com</i> dalam Mempertingkatkan Kemahiran Berkomunikasi	280
6.2.4	Kelemahan Program <i>ARABCom1.com</i> yang Menghalangi Peningkatan Komunikasi	286
6.2.5	Pengalaman Responden dalam Mengikuti Program <i>ARABCom1.com</i> Yang Membantu Mempertingkatkan Kecekapan Komunikasi	287
6.2.6	Kecekapan Komunikasi yang Diperoleh Responden Sebagai Hasil Daripada Mengikuti Program <i>ARABCom1.com</i>	289
6.2.7	Tahap Keberkesanan Program <i>ARABCom1.com</i> Menurut Pandangan Pelajar	290
6.2.8	Komen Lain Responden Tentang Program <i>ARABCom1.com</i>	292
6.3	Implikasi	294
6.3.1	Implikasi Teoretikal	294
6.3.2	Implikasi Praktikal	298
6.4	Cadangan	301
6.5	Kesimpulan dan Penutup	306
6.6	Ringkasan	309
	BIBLIOGRAFI	311
	LAMPIRAN	317
	BIODATA PENULIS	434